

Livsåskådningskunskap

Läroämnets uppdrag och moduler

Beskrivningen av läroämnet livsåskådningskunskap utgår från den studerande själv. Utgångspunkten är uttryckligen den studerandes egen livsåskådning. Allmänna världsåskådningar behandlas som stöd för utvecklingen av den egna livsåskådningen och identiteten. Den individuella betoningen i läroämnet syns i modulstrukturen. De moduler som anknyter till byggandet av den egna identiteten är obligatoriska.

Den första modulen fokuserar på jag och det goda livet, den andra på jag och samhället. Livsåskådningskunskapens sätt att närma sig dessa ämnen är praktisk, men den utnyttjar de teoretiska aspekterna av de vetenskaper som ligger till grund för läroämnet. I livsåskådningskunskap granskas individen som en moralisk och samhällelig varelse i ljuset av aktuell och historisk kunskap. Principer som är viktiga med tanke på moralen och samhället, såsom mänskliga rättigheter och jämlik behandling av individer i anslutning till dem, kan legitimeras genom hänvisning till människovärdets jämlikhet och integritet. Principerna kan dessutom stödjas genom att kritiskt granska historiska samhällen eller vår tids samhällen där dessa principer inte gäller och som på olika sätt är omänskliga. I livsåskådningskunskap nöjer man sig inte på samma sätt som i antropologi och religionsvetenskap med att endast identifiera, beskriva, specificera och förklara olika moraliska och samhällliga principer, utan man vill också motivera och bedöma deras legitimitet med tanke på ett gott liv och ett rättvist samhälle. På detta sätt åskådliggör man i livsåskådningskunskap den normativa grunden för dessa principer.

De valfria modulerna 3–5 behandlar olika forskningsobjekt som är viktiga med tanke på individens livsåskådning och identitet. I den tredje modulen inleds behandlingen på ett så brett plan som möjligt. Föremålet för forskningen är hela den mänskliga kulturen. Alla bakom liggande vetenskaper och de av gymnasiets läroämnen som nämns i beskrivningen av läroämnet livsåskådningskunskap undersöker något kulturområde. Antropologins forskningsfält är det mest omfattande och gäller hela kulturens område.

Den fjärde modulen fokuserar på åskådningsfrågor. Grunden för en åskådning kan vara värderingar, världsbild och livsstil i anslutning till dessa. Utvecklingen av alla dessa kan granskas historiskt, men annars beror det på objektet hur ämnet behandlas. Politiska åskådningar undersöks till exempel ur samhällsvetenskaplig synvinkel och värderingar filosofiskt. Den femte modulen

begränsar sig snävare till religioner och irreligiositet. Granskningen av olika religioner, religionsfrihet och religionskritik stöder sig i huvudsak på religionsvetenskap och religionsfilosofi.

Den sjätte modulen behandlar framtiden. Framtidsforskningen som vetenskapsområde erbjuder verktyg för behandlingen, men i likhet med de obligatoriska modulerna går man också i väsentlig grad tillbaka till den studerandes eget perspektiv – till den studerande själv som skapare av och aktör i sin egen framtid.

Allmänna mål och bedömning

Det viktigaste målet med undervisningen i livsåskådningskunskap är att stödja den studerande i att bygga sin identitet och livsåskådning. Undervisningen baserar sig på antagandet att identiteten och livsåskådningen bildas i social växelverkan med andra människor och att de kan förändras genom individens livserfarenhet och reflektiva tänkande. En utgångspunkt och resurs för undervisningen är att studerandena har olika åskådningsbakgrunder. Syftet med undervisningen är att ge studerandena färdigheter att identifiera och specificera sina egna och andras åskådningar samt de samhälleliga och kulturella faktorer som påverkar åskådningarna. Målet för undervisningen är vidare att den studerande ska lära sig att respektera och motivera principer som främjar de mänskliga rättigheterna, förståelsen mellan kulturer, global rättvisa och byggandet av en hållbar framtid. På detta sätt ska undervisningen i livsåskådningskunskap också ge den studerande färdigheter att bedöma hur olika åskådningar förverkligar dessa principer.

I bedömningen av kunskaperna i livsåskådningskunskap ska både den studerandes åskådningsmässiga kunskaper och förmåga att hantera dessa kunskaper beaktas. De viktigaste färdigheterna ur bedömningssynpunkt är förmågan att dryfta åskådningsfrågor och förmågan att motivera åskådningsuppfattningar och val skriftligt, muntligt och interaktivt. Dryftandet av åskådningsfrågor bedöms med tanke på omfattning, mångsidighet, logiskhet och insiktsfullhet. Dessa kan betraktas som viktiga bedömningskriterier vid sidan av riktigheten i de åskådningsmässiga kunskaperna.

De färdigheter som är föremål för bedömningen är allmänna tankefärdigheter, och förtjänster i anslutning till dessa är utöver de ovannämnda bedömningskriterierna även t.ex. systematik och kritiskhet. Sektionen för livsåskådningskunskap vid studentexamensnämnden har sammanfattat tre dimensioner för bedömningen: träffsäkerhet, enhetlighet och övertygelse. Dessa hänför sig framför allt till bedömningen av en skriftlig framställning, men de kan också tillämpas på bedömningen av en muntlig och interaktiv framställning. För bedömningen av en skriftlig framställning finns det också olika bedömningstaxonomier, av vilka man i livsåskådningskunskap har använt t.ex. den s.k. SOLO-modellen (Structure of the Observed Learning Outcome) för att bedöma strukturen i ett svar.

Bedömningen ska vara i linje med målen för och innehållet i undervisningen och lärandet. I inlärningsuppgifterna uttrycker uppmaningsordet (t.ex. "definiera", "beskriv", "specificera", "bedöm") den kognitiva färdighet som ska tillämpas i svaret. De tankefärdigheter som nämns i läroplanen är inte oberoende av varandra och kan utövas på många nivåer. Även om kravet i det enklaste fallet kan vara att endast en enskild kunskap ska hämtas ur minnet för att definiera något, gäller det att på en mer krävande nivå förstå varför det definieras just på det aktuella sättet och inte på något annat sätt. I denna bemärkelse är definition förknippat med specifikation och även analys.

Eftersom man i studierna i livsåskådningskunskap betonar förmåga att reflektera över vilken betydelse ett bestämt kunskapsstoff har för den egna identiteten och livsåskådningen liksom även förmåga att motivera och bedöma påståenden om åskådning generellt, bör bedömningen av lärandet i regel riktas mot dessa färdigheter.

Bedömningen ska i allmänhet stärka den studerandes förmåga att planera, utvärdera och utveckla sina egna studier. I livsåskådningskunskap innebär detta bl.a. den studerandes förmåga att reflektera över hur hans egen identitet och livsåskådning har byggts samt förmåga att motivera hans åskådningsmässiga val. Utvecklingen av självbedömningsförmågan kräver övning och stöd på samma sätt som utvecklingen av vilken annan färdighet som helst. Målet är att den studerandes självbedömning ska överensstämma med den bedömning läraren gör i egenskap av kunskapsauktoritet. Eftersom legitimeringen av grundläggande mänskliga rättigheter och andra grundläggande moral- och rättvisepprinciper redan i sig är en mycket krävande kognitiv uppgift i livsåskådningskunskap, ska läraren inte lämna studerandena ensamma i den självbedömning som gäller lärandet av sådant innehåll. Interaktion lämpar sig inte bara för undervisning i livsåskådningskunskap, utan lika väl för bedömning.

Obligatoriska studier

LK1 JAG OCH DET GODA LIVET (2 SP)

MÅL

Målen för modulen är att den studerande ska	Målet konkretiseras i första hand i innehållspunkterna
förstå centrala begrepp för att reflektera över ett gott liv och kunna använda dem för att strukturera sin egen livsåskådning	1 och 2
bekanta sig med olika uppfattningar om ett gott liv, bedöma och granska dem i förhållande till sina egna mål i livet	2
kunna bedöma olika villkor för ett gott liv och identitetsval som respekterar jämlikhet	2 och 5
känna till olika människosyner och kunna analysera hur de leder till olika ideal om ett gott liv	3
förstå olika delar av den egna identiteten och analysera individuella och samhälleliga faktorer som påverkar den	4 och 6
utveckla sin förmåga att diskutera livsåskådningsfrågor, delta i interaktion och uttrycka sina åsikter på ett ansvarsfullt, konsekvent och kreativt sätt.	6

CENTRALT INNEHÅLL

1	Jaget, livsåskådning, världsåskådning och världsbild	<ul style="list-style-type: none">• Individ- och kollektivcentrerade sätt att närma sig jag-begreppet• Livsåskådningens individualitet; den sociala grunden för livsåskådningen• Den begreppsliga skillnaden mellan världsåskådning och världsbild• Åskådning och icke-åskådning; förhållandet mellan åskådning och religionsbegrepp: alla religioner är åskådningar, men alla åskådningar är inte religioner.
2	Faktorer och dimensioner för ett gott liv: behov, lycka, livets mening, välmående och handlingsberedskap, olika modeller för ett gott liv	<ul style="list-style-type: none">• Med faktorer och dimensioner för ett gott liv förstås å ena sidan förutsättningarna för ett gott liv, t.ex. samhällelig frihet, och å andra sidan de faktorer som utgör grunden för ett gott liv, såsom tillräckliga sociala relationer (de ovan nämnda faktorerna och dimensionerna överlappar delvis varandra).• Behovshierarki (t.ex. enligt Maslow) och kulturell definition• De objektiva och subjektiva dimensionerna av lycka och livets betydelse• Det är naturligt att närma sig välfärd och handlingsberedskap till exempel i ljuset av Martha Nussbaums tankar: enligt henne finns det tio centrala handlingsberedskaper som har att göra med livet, hälsa, fysisk integritet, sinnen, fantasi- och tankeförmåga, känslor, det praktiska förnuftet, partnerskap, kontakten med andra levande arter, lek,

		<p>hanteringen av den materiella och politiska miljön (se även materialet nedan).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Modeller för ett gott liv är till exempel modeller som erbjuds av olika livsfilosofier och religioner eller mer begränsat t.ex. modeller som erbjuds av hälsoideologier och kring ekologiskt tänkande. • Mänskliga rättigheter som garanter för förutsättningarna för ett gott liv; i detta sammanhang kan man redan bekanta sig med barnets rättigheter, även om de och de mänskliga rättigheterna i allmänhet endast ingår i modul LK2.
3	Natur- och humanvetenskapliga, filosofiska och populärkulturella samt sekulära och religiösa människosyner och människoideal	<ul style="list-style-type: none"> • Det är naturligt att närma sig människosyner ur olika läroämnesperspektiv; man kan till exempel tala om en biologisk människosyn till skillnad från en religiös människosyn • Det är ändamålsenligt att dela människosyner och människoideal i individ- och samhällscentrerade människosyner; ett exempel på en individcentrerad människosyn är den existentialistiska och på en samhällscentrerad den marxistiska. • De olika sätten att närma sig avspeglas på ett belysande sätt i de olika termerna på människan: <i>homo sapiens</i>, <i>homo economicus</i>, <i>homo politicus</i>, <i>homo ludens</i>, <i>homo religiosus</i>.
4	Individualitet, livsval och livsbalans: individens möjligheter att påverka sitt liv, arvsanlagens och miljöns betydelse	<ul style="list-style-type: none"> • Viktiga livsval är till exempel utbildning, arbete, hobbyer och partnerskap. • Individens val har många biologiska, psykiska, sociala och samhälleliga ramvillkor, till exempel egna psykiska och fysiska resurser, stöd från den egna familjen, kompisars val, studiehandledning, tillgängliga studie- och arbetsplatser, karriärutsikter. • Arvets och miljöns påverkan, till exempel individens frihet att välja, determinism och indeterminism
5	Människans identitet och sociala natur: individen i samhället, privat och offentligt liv, sociala relationer, roller och normer, människans ställning i kollektivet ur intersektionellt perspektiv	<ul style="list-style-type: none"> • Individens identitetsbygge i social interaktion • Åtskillnaden mellan den privata och den offentliga sektorn och dess legitimitet i olika sammanhang (t.ex. motiveringen till integritetsskyddet) • Individens värderingar och att leva enligt de egna värderingarna • Möjlig motstridighet mellan individens värderingar och kollektivets värderingar • Individen hör samtidigt till flera olika kollektiv och har olika roller och positioner (hen kan t.ex. vara familjemedlem, studerande, lagkamrat, partner, finsk medborgare, muslim), vilket leder till att också varje social grupp är sinsemellan olika (intersektionalitet). • Innegrupper och utegrupper samt växelverkan dem emellan. • Reflektion över den studerandes egen identitet och hur den byggs

6	<p>Grundläggande existentiella frågor: människorelationer, mångfalden i kön och sexuell läggning, studier och arbete, åldrande och död</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Det naturliga är att behandla de grundläggande frågorna om de ämnen som nämns här, inte bara genom att dryfta dem på ett personligt plan utan också att göra det utifrån ovan nämnda teoretiska aspekter, t.ex. frågor som gäller kön och sexualitet med tanke på människans identitet och sociala identitet. • Det är naturligt att fokusera på frågor som ligger nära de studerande, såsom antagningen av studerande till tredje stadiet. • I fråga om mångfalden i kön och sexualitet är det bra att observera skillnaden mellan socialt och biologiskt kön, men också olika aspekter inom dessa. Till exempel är vissa religiösa aspekter på biologiskt kön inte desamma som de medicinska aspekterna (när det gäller religiösa aspekter accepteras inte nödvändigtvis intersexualitet och olika former av intersexualitet).
---	--	--

Mångsidig kompetens

I modulen Jag och det goda livet (LK1) betonas i målen för mångsidig kompetens i synnerhet *kompetens för välbefinnande och kommunikativ kompetens*. Den studerande funderar på sin egen livsåskådning och identitet med hänsyn till olika modeller för ett gott liv och identitetens delområden. Detta stärker hens självkänedom, vilket också bidrar till att utveckla hens kompetens för välbefinnande. Dessutom erbjuder modulens innehåll den studerande vägkost för en livsåskådlig diskussion inom ramen för vilken den kommunikativa kompetensen förverkligas.

LK2 JAG OCH SAMHÄLLET (2 SP)

MÅL

Målen för modulen är att den studerande ska	Målet konkretiseras i första hand i innehållspunkterna
uppfatta betydelsen av social gemenskap för mänskligheten och för den egna identiteten	2 och 4
förstå att man kan undersöka sociala företeelser och samhällsliga strukturer vetenskapligt och att de har stor betydelse för individens livsåskådning och livsval	4
kritiskt kunna analysera både egna och andras samhällsliga påståenden och åskådningar	1
kunna tolka och bedöma information från olika medier och andra samhällsinstitutioner	2
kritiskt kunna granska samhället och dess olika delområden, samhällsstrukturer, ideologiska särdrag och rådande samhällsliga värden	3
förstå och kunna motivera principerna för mänskliga rättigheter, religions- och samvetsfrihet, jämlikhet, demokrati, fred, social och global rättvisa samt principer för en hållbar utveckling	6 och 7
kunna analysera sin egen ställning som individ i olika grupper, som medborgare i en stat och som aktör i ett ekonomiskt system	5
kunna bedöma individernas möjligheter att påverka inom olika områden och utveckla sin förmåga att delta i samhället på ett konstruktivt och ansvarsfullt sätt.	5 och 4

CENTRALT INNEHÅLL

1	Kritiskt tänkande och rationell argumentation: strukturera den omgivande verkligheten och olika förvrängningar av den	<ul style="list-style-type: none"> Färdigheter i kritiskt tänkande är bl.a. att kunna ifrågasätta, förtydliga betydelsen av påståenden, beakta fakta, skilja på fakta och åsikter, väga olika motiveringar och dra logiska slutsatser. Till kritiskt tänkande hör också identifiering av sina egna kognitiva begränsningar samt förmåga att skilja tillförlitliga auktoriteter från otillförlitliga. Struktureringen av den omgivande verkligheten är beroende av perspektivet (t.ex. ögonvittnets och historieforskarens perspektiv). Struktureringen av verkligheten är i vanliga fall förknippad med kognitiva förvrängningar eller biaser (t.ex. konfirmeringsbiaser och falska minnen). Argumentationsfel och identifiering av dem i diskussioner om den reella världen. Exempel kan sökas i den aktuella politiska debatten.
2	Mediernas och andra informationskällors handlingslogik; skolans, politikens, vetenskapens,	<ul style="list-style-type: none"> Olika mediers olika handlingslogik och inställning till information, t.ex. Rundradion, sociala medier, falska medier, statligt styrda medier och kommersiella medier Mediernas olika roller i demokratiska och odemokratiska samhällen

	konstens, underhållningsindustrins och kulturella, inklusive religiösa samsamfundsinverkan på världsbilder och världsåskådningar samt på den egna livsåskådningen	<ul style="list-style-type: none"> • Olika mediers påverkan på studerandenas egna livsåskådningar och identifiering av denna påverkan samt eventuell problematisering • Konstens inverkan på världsbilden kan undersökas t.ex. genom att besöka en konstatställning och skriva kritik om den
3	Samtidskritik: idéer och värderingar i samhället och olika subkulturer	<ul style="list-style-type: none"> • Begrepp och inbördes relationer mellan majoritetskultur och subkultur • Den förändrade samtidskritiken i och med den samhälleliga utvecklingen (t.ex. olika strömningar av ekologisk kritik) • Det naturliga är att närma sig ämnet genom studerandenas egen kritik.
4	Kunskapsbaserade grunder för samhällsagerande och aktivt medborgarskap: samhällsstrukturer, sociala realiteter, det moderna västerländska samhällets särdrag, såsom individualism och skillnaden mellan social gemenskap och samhälle och deras inverkan på individens liv	<ul style="list-style-type: none"> • Samhällsstrukturer (såsom maktstrukturer, rätts- och skolväsendet) som möjliggör individens handlande • Sociala fakta som kollektivt delade föreställningar, strävanden och sedvänjor (t.ex. enligt Durkheim) • Den moderna individualismen åtskilt från kollektivism • Begreppen social gemenskap och samhälle (t.ex. enligt Tönnies) • Förklaring av individens val utifrån kollektiva eller samhälleliga faktorer (t.ex. Durkheims självmordsundersökning) • De kunskapsbaserade grunderna för samhällsagerande och aktivt medborgarskap kan också undervisas genom handling (aktivism).
5	Den ekonomiska och politiska makten i Finland och i den globala marknadsekonomin, effekterna av de val som görs av individen som konsument och som medborgare	<ul style="list-style-type: none"> • Den ekonomiska maktens inverkan på politiska beslut och därigenom samhällets strukturer (t.ex. privatisering av social- och hälsovårdstjänster) • Den politiska maktens begränsningar av marknadsekonomin (t.ex. monopolförbud, importrestriktioner, tullar, olagliga handelsvaror såsom narkotika) och deras legitimitet ur den enskilda konsumentens synvinkel • Konsekvenserna av individens konsumtionsbeslut för andra konsument, samhället och miljön • Konsekvenserna av individens röstmålsbeslut för demokratin • Det är ändamålsenligt att också i praktiken sätta sig in i konsekvenserna av individens val som konsument och medborgare (aktivism). Individens val påverkar alltid också andra i kollektivet. T.ex. sjukdomar som beror på användning av berusningsmedel och de kostnader som är förknippade med sjukdomarna ska skötas av samhället.

<p>6 Människovärde, människans värdighet och mänskliga rättigheter; dokument om mänskliga rättigheter, såsom FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna, konventionen om barnets rättigheter och Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna; kränkningar av de mänskliga rättigheterna, såsom Förintelsen</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Människovärde som egenvärde och de mänskliga rättigheterna som lika och oöverlåtliga rättigheter • Människorättsdokumenten och deras historiska bakgrund, särskilt FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna • Historia och nutid i fråga om kränkningar av de mänskliga rättigheterna, konflikt mellan teori och praxis och centrala kränkningar av de mänskliga rättigheterna i Finland • Kritisk granskning av alternativa människorättskonventioner och förklaringar som strider mot FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna, t.ex. Kairodeklarationen om de mänskliga rättigheterna i islam
<p>7 Global rättvisa, hållbar utveckling, bekämpning av klimatförändringen och FN:s mål för hållbar utveckling och Agenda 2030</p>	<ul style="list-style-type: none"> • De aktuella innehållen kan kopplas till varandra t.ex. genom att man bedömer om ansvaret för att bekämpa klimatförändringen kan fördelas rättvist bland annat genom landspecifika eller individuella utsläppskvoter, samtidigt som man kan bedöma om Agenda 2030 är i linje med denna bedömning.

Mångsidig kompetens

I modulen Jag och samhällets (LK2) betonas i målen för mångsidig kompetens i synnerhet *samhällelig kompetens, etisk kompetens samt global och kulturell kompetens*. Modulens innehåll hjälper den studerande att bli medveten om samhällsstrukturerna och de egna påverkansmöjligheterna såväl i närmiljön som på global nivå.

Material som hänför sig till modulerna LK1-2:

UBS material om barnens rättigheter:

<https://www.oph.fi/sv/utbildning-och-examina/barnens-rattigheter>

Kompetenscentrum för könsmångfald:

<https://sukupuolenosaamiskeskus.fi/sukupuoli/sukupuolen-moninaisuus/>

Handlingsberedskap:

Tani, S., Kiilakoski, T., & Honkatukia, P. (2019). "Toimintavalmiusajattelu nuorisotyön, kasvatuksen ja opetuksen kentillä: kokonaisvaltainen näkökulma nuorten hyvinvoinnin edistämiseen?" *Kasvatus & Aika*, 13(3), 4–25. <https://doi.org/10.33350/ka.80151>

Material som hänför sig till modul LK2:

Matti Rautiainen (red.), "Kohti parempaa demokratiaa: Euroopan neuvoston demokratiakulttuurin kompetenssit kasvatuksessa ja opetuksessa" (Jyväskylän yliopisto, Opettajankoulutuslaitos, 2018):

<https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/60058>

Yles Kolmas ulottuvuus:

<http://kolmasulottuvuus.fi>

Undervisningsmaterial från Sällskapet för mediafostran:

<https://mediakasvatus.fi/svenska/>

Sisältösekaannuksen selviytymisopas (mediefostran):

<https://sisaltosekaannus.fi>

Eetti ry:s Medialukutaitoa vastamainoksista:

https://eetti.fi/wp-content/uploads/2018/11/VASTAMAINOS_2018_VERKKO.pdf

Läntisen tuolla puolen publicerad av Fredsförsvärarna:

<http://lantisentuollapuolen.rauhanpuolustajat.org>

Material om hatprats ammaställt av UBS:

<https://www.oph.fi/fi/opettajat-ja-kasvattajat/vihapuhe>

Valfria studier

LK3 KULTURER (2 SP)

MÅL

Målen för modulen är att den studerande ska	Målet konkretiseras i första hand i innehållspunkterna
förstå kulturens betydelse för mänskligheten och den egna livsåskådningen och få verktyg för att utveckla en positiv kulturell identitet	1
kunna använda begrepp inom kulturforskning och bilda sig en egen välgrundad åsikt i frågor som gäller kulturer	2
förstå att kulturer interagerar med varandra och att ingen kultur har utvecklats utan yttre influenser på de kulturella särdragen, såsom livsstil, språk, teknologi och olika övertygelser	5
uppfatta finskhet som en kontinuitet som utvecklas och förändras genom historien och som omfattar såväl yttre influenser som inre mångfald och minoritetskulturer	4
kunna förstå olika livsåskådnings- och identitetsrelaterade val och beslut samt se den kulturella mångfalden i världen som en rikedom och försvara jämlik behandling av alla kulturer	3
känna igen hatretorik och kunna skilja den från ansvarsfull yttrandefrihet.	6

CENTRALT INNEHÅLL

1	Begreppet kultur och kulturens betydelse, olika kulturella klassificeringar och sätt att ta del av kultur, kultur som meningsbaserad mänsklig verksamhet, olika teorier om kulturens utveckling och förhållande till varandra, etnocentrism och kulturrelativism	<ul style="list-style-type: none">• Definition av kultur. Till exempel Edward Tylors, Edward Halls och Clifford Geertz definitioner.• Kontingensen för kulturens utveckling. Kulturutvecklingen är inte linjär och leder inte till något oundvikligt slutresultat.• Kulturkretsar och hur problematisk tillämpningen av dem är.• Etnocentrismen och dess problematiska karaktär• Kulturrelativismen och dess problematiska karaktär• Miljöns inverkan på kulturen
2	Grunderna i kulturforskning: respondentens och forskarens perspektiv, fältarbete, etnografi, enkät, intervju	<ul style="list-style-type: none">• Det naturliga är att gå igenom exempel på olika undersökningar som intresserar studerandena och med hjälp av dem öva begreppen. Till exempel Mauss eller Malinowskis undersökningar.

		<ul style="list-style-type: none"> • Det är bra att genomföra ett projekt, det kan gälla t.ex. den egna familjen eller släkten; ett närområde, en stad eller en stadsdel eller ett världsarvsobjekt (se nedan) • Begreppen emic och etic.
3	Kulturarvet: olika seder och bruk, kulturellt självuttryck, kulturens inverkan på individens världsbild och livsåskådning, Unescos världsarvskonvention	<ul style="list-style-type: none"> • Besök och museer • Kulturens inverkan på den studerandes egen livsåskådning och identitet. Denna fråga kan också utvidgas till att omfatta effekterna av möten med olika kulturer och identifiering av dessa effekter. Till exempel kan en resa eller bekantskap med en ny kultur utvidga världsbilden.
4	Den finländska kulturens och identitetspolitikens historiska utveckling, mångfald och minoritetskulturer i Finland	<ul style="list-style-type: none"> • Samerna, romerna, tatarerna, judarna, den svenskspråkiga minoriteten. • Den systematiska utvecklingen av finska språket och den skriftliga kulturen på 1800-talet samt skapandet av ett mytiskt förflutet (Kalevala). • Skapandet av en finländsk identitet och kultur i förhållande till påverkningarna från öst och väst. • Studerandenas egen identitet i förhållande till finländska minoritets- och subkulturer
5	Växelverkan mellan kulturer och civilisationer samt monokulturalismens omöjlighet: kulturell mångfald och global kultur samt deras olika inverknings på åskådningar och samhällen	<ul style="list-style-type: none"> • Global växelverkan mellan kulturer, t.ex. språkliga lån • Integration, assimilation och segregation. Hur dessa har förverkligats och misslyckats i olika samhällen. • Polarisering, innejgrupper och utegrupper
6	Etnicitet, rasism och annan diskriminering samt ömsesidig respekt och jämlikhet i olika kulturer i ett historiskt perspektiv	<ul style="list-style-type: none"> • Om diskrimineringens historia, till exempel apartheid i Sydafrika, rasdiskrimineringen i USA, eugeniken i västländerna, diskrimineringen av samerna i Finland, antisemitism och förintelsen i Europa. Exempel från vår tid: den växande antisemitismen, diskrimineringen av religiösa minoriteter, t.ex. diskrimineringen av uigurer och andra minoriteter i Kina, hindunationalismen eller diskrimineringen av rohingyafolket • Mänskliga rättigheter och deras tillämpning runtom i världen • Likabehandling i Finland i lagstiftning och i praktiken • Respekten för likabehandling sätter gränser för mångfald som en rikedom • Poppers <i>Det öppna samhället och dess fiender</i> och tolerans

Mångsidig kompetens

I modulen Kulturer (LK3) betonas naturligtvis *global och kulturell kompetens* i målen för mångsidig kompetens. I modulen lär man sig att ingen kultur är immun mot påverkan och att kulturerna står i olika växelverkan med varandra.

Kulturella fenomen struktureras begreppsligt och sätts i sin historiska och samhällliga kontext. Detta hjälper en att förstå människor som representerar olika kulturer och uppmuntrar till interaktion med dem.

I modulen behandlas också de problem som kan uppstå i samband med förståelsen av en främmande kultur, skillnaderna mellan kulturer och möten mellan människor som företräder olika kulturer. Sådana problem är till exempel etnocentrism och diskriminering. Av ovan nämnda orsaker utvecklar modulen också *den etiska och samhällliga kompetensen*.

LK4 ÅSKÅDNINGAR (2 SP)

MÅL

Målen för modulen är att den studerande ska	Målet konkretiseras i första hand i innehållspunkterna
skilja mellan begreppen världs- och livsåskådning och världsbild och bedöma kriterierna för dem samt skilja åskådnings- och värdefrågor från åsiktsfrågor	1 och 4
förstå att åskådningar, kulturer och samhällsformer förändras fortlöpande genom historien samt utifrån det kunna beskriva olika världsåskådnings särdrag och utgångspunkter	1, 2 och 5
kunna beskriva och bedöma betydelsen av evolutionen, universella etiska system, omvälvningen i Europa i modern tid, upplysningen, vetenskapen och den moderna marknadsekonomin för världsbilderna och för sin egen livsåskådning	2 och 3
kunna bedöma vikten av olika värderingar, världsbilder och olika slag av kunskap samt av individuella, gemensamma, politiska och religiösa dimensioner i olika livs- och världsåskådningar	1 och 4
kunna analysera bakgrunden till sin egen livsåskådning och tillhörande föreställningar och hur de har utformats samt förstå att utgångspunkterna för livsåskådningen skulle ha kunnat se annorlunda ut än nu.	1 och 5

CENTRALT INNEHÅLL

1	Begrepp som används inom livsåskådning; åskådningar som grundläggande sätt att förstå världen och karaktären hos åskådningsfrågor	<ul style="list-style-type: none"> Begrepp som används inom livsåskådning, världsåskådning, världsbild, livsstil och övertygelse, religioner som ett slags åskådningar Åskådningsfrågor och värdefrågor är grundläggande frågor, till exempel om hur man skapar kunskap, hurdan verkligheten är, vad är moraliskt sett rätt och fel. Åsiktsfrågorna är inte av grundläggande karaktär, de kräver ofta inga motiverade svar och de engagerar sällan särskilt starkt. Bedömning av grunderna för den studerandes egen åskådning Specificering av olika värden, världsbilder, kunskapsätt samt politiska och religiösa drag i olika livs- och världsåskådningar
2	Hur mänsklighetens åskådning har formats: evolutionen, språkets och det flexibla samarbetets betydelse för människans utveckling; animism, teism, ateism	<ul style="list-style-type: none"> Språkets betydelse för utvecklingen av samarbetet mellan människor och för uppkomsten av en kultur. Skrivkunighet som ett verktyg för att bevara och förmedla kunskap och information. Språkets och skrivkunighetens ställning för vetenskapens och innovativitetens utveckling. Människans evolution och kulturevolution: språkets roll i uppkomsten av mänskliga kulturer och innovationer
3	Åskådningarnas historia: uppkomsten av universella åskådningar	<ul style="list-style-type: none"> Uppkomsten av abstrakta och allmänmänskliga filosofier, religioner, ideologier och andra åskådningar.

	och moralsystem, framväxten av det moderna subjektet och den vetenskapliga världsbilden, framstegstron och segregeringen av samhällets delområden som bakgrund till nya former av åskådningar	<ul style="list-style-type: none"> • Vilken betydelse den nya tidens omvälvningar i Europa, upplysningen, vetenskapen och den moderna marknadsekonomi haft för åskådningar. • Hur grunderna för de stora filosofierna och världsåskådningarna och religionerna utvecklats till att bli abstrakta och allmänmänskliga
4	Politiska världsåskådningar, såsom liberalism, socialism och nationalism; hur åskådningar syns i livsstil, konst, idrott och i förhållande till natur och miljö	<ul style="list-style-type: none"> • Kopplingen mellan allmänna politiska åskådningar och det politiska fältet i Finland. • Etnonationalism
5	Livsåskådning ur ett historiskt perspektiv; slumpmässiga historiska faktorer som ligger bakom den egna livsåskådningen	Det är inte nödvändigtvis så att individen utvecklar en sådan åskådning som hen har. Miljöns inverkan är betydande: om individen hade levt och vuxit upp i en annan kulturmiljö skulle hens åskådning vara en annan. Individens åskådning förändras beroende på vilka erfarenheter hen har, hurdana människor hen träffar, böcker hen läser, filmer hen ser osv. Kontingent föränderlighet hos åskådningar

Mångsidig kompetens

I modulen Åskådningar (LK4) betonas i målen för mångsidig kompetens i synnerhet *global och kulturell kompetens, kompetens för välbefinnande samt samhälllig kompetens*.

I modulen bekantar man sig med de kulturella och samhällliga faktorer som har påverkat och påverkar utformningen av åskådningar såväl på samhällsnivå som på individnivå. De frågor som behandlas i modulen hjälper den studerande att bedöma grunderna för sin egen åskådning och att bygga upp sin egen identitet, vilket stöder den studerandes välbefinnande.

LK5 RELIGIONER OCH IRRELIGIOSITET (2 SP)

MÅL

Målen för modulen är att den studerande ska	Målet konkretiseras i första hand i innehållspunkterna
utveckla sin förmåga att läsa, tolka och förstå olika religiösa och icke-religiösa världsåskådningar samt förmågan att jämföra deras utgångspunkter och livsstil med sin egen livsåskådning	1 och 2
bekanta sig med vetenskaplig forskning, definitioner och förklaringar av religioner, religiositet och irreligiositet samt religionskritik	1, 3 och 4
behärska begrepp, kunskaper och färdigheter som behövs för att kunna analysera och reflektera kring världsåskådningsfrågor, till exempel frågor med anknytning till sekulär humanism och religioner, och kunna bilda sig en egen välgrundad ståndpunkt i dessa frågor	2 och 4
fördjupa sig i de stora världsreligionerna och uppfatta deras viktigaste särdrag, inre mångfald och inflytande på kulturen och samhället	3 och 5
fördjupa sig i ateismen, agnosticisken och humanismens historia	4
förstå att irreligiositet och religiositet är historiskt uppkomna, mångfasettrade och föränderliga fenomen med stor kulturell och samhällslig betydelse.	1 och 5

CENTRALT INNEHÅLL

1	<p>Undersökning, definition och förklaring av religiositet och irreligiositet; olika uppfattningar om religioners ursprung, religionskritik</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Definitioner av religion: traditionell övernaturlig, helig vs. profan och svar på de grundläggande frågorna samt Ninia Smarts mer ingående och modernare definition. • Världsreligionsparadigmen och dess kritik (world religion vs. lived religion). Till exempel problematiska enkätundersökningar om religiös affiliation, se https://religiondispatches.org/lying-about-our-religion-and-other-problems-with-polling/ • Förhållandet mellan vetenskap och religion: Går vetenskap och religion att förena? Till exempel intelligent design vs. evolution. • Är Gud en fråga om kunskap (evidentialism, till exempel kreationism, "bevis" för Guds existens) eller en fråga om tro (fideism)? • Forskningsperspektiv: religionssociologi, religionshistoria, religionspsykologi, religionsantropologi, religionsfilosofi och teologi. Forskning inom och utanför religioner. Praktiska exempel på finländsk religionsforskning. • Förklaring av religion både vetenskapligt och religiöst. Kännetecknen för vetenskapliga angreppssätt: naturalism (ingen övernaturlig förklaring), evolutionism
---	---	---

		<p>(kulturell utveckling) och interkulturell jämförelse (religion som ett globalt och historiskt fenomen); förklaring av religion: social tillhörighet, emotionella behov, mentala strukturer (kognition). Religionsuppfattning som baserar sig på förkunnelse samt religionsfenomenologi.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Religionskritik: ses religionen snarare som en positiv än som en negativ samhällelig kraft? Religionens problem som grund för moralen? Eventuella problem med gudomlig moral: Eutyfrons dilemma, teodicé
2	Centrala begrepp som används för att förstå religiösa fenomen, såsom myt, helig, rit, symbol och gud	<ul style="list-style-type: none"> • Även begreppet religion. Hur formas begreppet i växelverkan mellan människor? • Användning av dessa begrepp inom religionsvetenskap och i levande religion
3	Kristendomens och islams samt buddhismens och hinduismens historiska och geografiska utbredning, uppdelning och grundläggande kännetecken; allmänna drag hos de traditionella åskådningarna i Ostasien	<ul style="list-style-type: none"> • Den interna mångfalden inom religionerna i fråga. • animism -> polyteism -> monolatri -> monoteism (dvs. inget absolut mönster, men en principiellt riktgivande utvecklingslinje inom den västliga kulturkretsen) • De grundläggande skillnaderna mellan religionerna i Främre Asien och Ostasien: linjäritet vs. cyklism, paradiset eller helvete vs. kretslopp och utgång ur kretslopp, dualism på axeln god-ond vs. dualism som komplementära helheter, monoteism vs. polyteism/ingen personlig gud
4	Världsåskådningar som ateism, agnosticizm, irreligiositet och sekulär humanism grundar sig på	<ul style="list-style-type: none"> • Definitioner av ateism: positiv, negativ och vetenskaplig ateism; agnosticizm • Sekulär humanism, IHEU, Amsterdamdeklarationen • Ateism i Finland (t.ex. lagstiftning, frivilligorganisationer) • Förändringen av religionens ställning i samhället, Finland och globalt
5	Religiositetens och irreligiositetens närvaro och inflytande i vardagen, vanereligositet, nya religiösa rörelser, sekularisering och den offentliga maktens princip om konfessionslöshet	<ul style="list-style-type: none"> • Hur syns religionen i studerandenas liv? • Konflikter, fred och religion: religionens roll både när det gäller uppkomst och lösande av konflikter, religion som offer för krig. Exempel: Syrien, IS, den katolska kyrkan och barnskandalen, Colombia, uigurerna. Religiösa aktörer inom diplomati på högre och lägre nivå. • Religion och politik: t.ex. iransk teokrati, sharialagar och marxistisk befrielsesteologi vs. västerländsk laïcité-princip. Även konflikter i vardagen, såsom franska "slöjlagen", kvinnors ställning, förbud mot blodtransfusioner • Den finländska kulturtraditionen och vanereligositet: hur har folktron och kristendomen blandats och hur

	<p>syns det ännu i dag i t.ex. fester och högtider (midsommar, kekrifest, jul, påsk)? Religionen i språket (begrepp, uttryck) och i berättelser. I vilken utsträckning är Finland ett "lutherskt" land?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Konfessionslösa fester och föränderlig lagstiftning. Syns det till exempel i skolvärlden? Julfest i kyrkan vs. julkyrka/julevangeliet vid julfesten och sommarsalmerna vid vårfesten. • Jämförelse mellan sekulära och religiösa lagsamlingar. Till exempel Finlands religionsfrihetslag vs. Saudiarabien. • I takt med att de traditionella religiösa organisationernas popularitet minskar uppstår nya religiösa rörelser: nyhedniska, indiskt påverkade, new age-relaterade, där individualitet, erfarenhet och upplevelse ofta framhävs.
--	--

Mångsidig kompetens

I modulen Religion och irreligiositet (LK5) betonas i målen för mångsidig kompetens i synnerhet *global och kulturell kompetens samt samhällelig kompetens*.

I modulen bekantar man sig med både de stora världsreligionerna och irreligiösa åskådningar och tar fasta på deras centrala drag, interna mångfald samt påverkan på kultur och samhälle.

Modulens innehåll utvecklar den studerandes förmåga att jämföra religiösa och irreligiösa åskådningar med sin egen livsåskådning och förmåga att bilda sig en motiverad ståndpunkt till dem. På så sätt stöder modulen målen för den samhällliga kompetensen, såsom livsval och aktivt medborgarskap.

LK6 FRAMTIDEN (2 SP)

MÅL

Målen för modulen är att den studerande ska	målet konkretiseras i första hand i innehållspunkterna
bekanta sig med framtidsforskningens metoder och uppgifter samt förstå att det går att påverka framtiden med värderingar, handlingar och val, även om det är svårt att förutsäga framtiden	1 och 6
förstå olika sätt att förhålla sig till den tekniska utvecklingen och förstå hur den teknologiska och tekniska förändringen påverkar samhället, kulturen och miljön	2, 4, 5 och 6
lära sig färdigheter, såväl attityder och kunskaper som emotionella färdigheter, för att skapa en hållbar framtid samt att förstå effekterna av klimatförändringen och medlen för att bekämpa den och hindren för dem	3 och 6
kunna bedöma betydelsen av den vetenskapstekniska revolutionen för nutida samhällen och världsåskådningar och för den egna livsåskådningen	2 och 4
förstå betydelsen av utopier och dystopier som återspeglings av historiska, aktuella och framtida frågor.	5 och 7

CENTRALT INNEHÅLL

1	<p>Framtidsforskning, svaga och starka signaler, framtidsarbete; möjliga, sannolika och önskvärda framtidsscenarier</p>	<ul style="list-style-type: none"> Nyckelbegrepp: tidsuppfattning (linjär vs. cyklisk), anakronism (historia och framtid), determinism, dystopi, prognos, evolution, fatalism, indeterminism, kausalitet, möjlig värld, paradigm, projektion, simulering, scenario, system, trend, utopi, vision. Den organiska betydelsen av framtidsprognostisering för det individuella och samhälleliga beslutsfattandet och för handlandet: målet är nästan alltid en förändring i någon önskad riktning. Reaktion vs. vision. Förändring på flera nivåer: ekologisk, evolutiv, politisk, social, ekonomisk och teknologisk. Exempel: riksdagens framtidsutskott som överstrider partigränserna (dess utredning 2019). Kännedom om historien (t.ex. Diamond, Harari), kännedom om världens nuläge (t.ex. Rosling) och prognostisering av framtiden hjälper oss att bedöma vår nuvarande verksamhet. Framtiden är inte förutbestämd: vår verksamhet påverkar den och detta kan göra verksamheten meningsfull; nödvändig vs. eventuell förändring vs. utveckling.
---	---	---

		<ul style="list-style-type: none"> • Idealens betydelse för framtidsbygget → det behövs berättelser. • En viss motsägelse: det är omöjligt att exakt förutse framtiden, men ändå styrs vår verksamhet i stor utsträckning av vilka konsekvenser vi tror att verksamheten kommer att få ("informationsamhället" uppkom genom att människor förberedde sig på ett sådant). • I vilken utsträckning ligger framtiden i människornas händer? • Forskning på detta område: Future Agenda, IFTE, Nesta, Sitra.
2	Den vetenskapstekniska revolutionen och den tekniska utvecklingen, särskilt digitalisering, maskininlärning, artificiell intelligens och robotik, och deras inverkan på samhället och kulturen	<ul style="list-style-type: none"> • Jämförelse med historiska tekniska och samhällsliga omvälvningar. Hur förutspådde man framtiden förr (flygande bilar är fortfarande inte vardag, men telefonledningarna har försvunnit)? Vad kan man lära sig? Undvikande av anakronism. Upprepar historien sig själv? • Informationsteknik, internet, sociala medier: hot och möjligheter • Andra hotbilder och möjligheter: case från den verkliga världen som exempel Kina och statlig kontroll, valmanipulation och andra hot mot demokratin, såsom bullshitning och trollning, kapitalismens kris, klimatförändringen, å andra sidan t.ex. de möjligheter som tekniken skapar: ett samhälle av överflöd, arbete i förändring, hälsovård, trafikstyrning och -optimering med artificiell intelligens.
3	Den möjliga förändringen av människobilden och idealen för ett gott liv: till exempel cyborger, transhumanism, genteknik; olika sätt att förhålla sig till den tekniska utvecklingen	<ul style="list-style-type: none"> • Det teknologiska imperativet vs. ludditerna; tekniken i den egna barndomen och ungdomen ses ofta som naturlig, nyare teknik ses lätt som onaturlig eller farlig för människor. Attityder till förändring: konservatism vs. liberalism. • Hur formas människosynen genom materiella och ideologiska förhållanden? Hur förändras den mänskliga självförståelsen och uppfattningen om ett gott liv genom att dessa förhållanden förändras? Föränderliga uppfattningar om mänsklighetens ideal. En maskinmänniska som ideal? • Genetiskt modifierade organismer och utmaningar inom den globala livsmedelsproduktionen. • Biologiska, etiska och samhällsliga dimensioner av modifiering av människans arvs massa.
4	Förändringar i samhället, de ekonomiska strukturerna och arbetet: till exempel	<ul style="list-style-type: none"> • Kommer utbildad arbetskraft att behövas i framtiden? Kan alla bli kodare eller ingenjörer? Finns det jobb för alla överhuvudtaget?

	robotik, ojämlikhet, förändringar i fördelningen av arbete och välfärd	<ul style="list-style-type: none"> Möjligheter till basinkomst, nya ekonomiska system (finns det alternativ till global kapitalism?), åtskillnad mellan arbete och lön.
5	Ekologiska förändringar med global påverkan: klimatförändringen, massutrotning, minskad biologisk mångfald, folkvandringar	<ul style="list-style-type: none"> Dessa har också en politisk betydelse, ett starkare krav på globalt tänkande och spänning med nationalismen
6	Individuella val och samarbete för en bättre framtid; teknisk utveckling som möjliggör ett gott liv	<ul style="list-style-type: none"> Måste individen rädda världen genom sina egna konsumtionsval eller måste staterna lösa saker genom lagstiftning? Scientismen och dess kritik. Naiv vetenskapstro/förtroende för vetenskapen och dess risker när det gäller hur man reagerar på nuvarande problem. Å andra sidan kräver lösningen av problemen mer, inte mindre vetenskaplighet (t.ex. kan man inte på ett säkert sätt göra sig av med ackumulerat kärnavfall utan mer forskning)
7	Olika fiktiva framtidsberättelser och kritik av dem, dystopier och utopier	<ul style="list-style-type: none"> De stora berättelserna och deras betydelse för samhällliga rörelser och förändringar (även avsaknaden av berättelser i nutiden). Scifi berättar i princip om en påhittad framtid, men är i praktiken alltid en kommentar om nutiden - vad säger dagens populära scifi om nuvärlden? Utopi bygger på önskningar och dystopi på rädslor. Inte bara enskilda motsatta berättelser: scenarietänkande

Mångsidig kompetens

I modulen Framtiden (LK6) behandlas ett gott liv, samhälle, kulturer, åskådningar och miljö ur framtidens perspektiv. Modulen täcker således alla teman som är viktiga med tanke på livsåskådningen, men nu fästs uppmärksamhet vid olika framtidsscenarioer som styr individernas handlingar och verksamhet, näringslivet och det samhällliga beslutsfattandet redan i dag.

Modulen hjälper den studerande att identifiera, specificera och analysera olika svar på frågor som gäller framtida välfärd, samhälllig rättvisa, moral, miljö och kultur. På detta sätt främjar modulen alla mål för mångsidig kompetens.